

ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

«Αποτρέψαμε δολοφονία του Μακάριου, δίνοντας μάχη στο προεδρικό»

Πρόθεση των πραξικοπηματιών ήταν να σκοτώσουν τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, όταν επιτέθηκαν με τεθωρακισμένα και δυνάμεις καταδρομών εναντίον του προεδρικού μεγάρου το πρωί της Δευτέρας, 15 Ιουλίου 1974. Δεν υπάρχει αμφιβολία γι' αυτό. Εξάλλου, ανακοίνωσαν από ραδιοφώνου τον «θάνατο» του Μακάριου, ενώ αυτός είχε προλάβει να διαφύγει.

Το προεδρικό εκείνη την ώρα εφρουρείτο μόνο από 15-17 αστυνομικούς της βάρδιας. Υπεύθυνος της βάρδιας ήταν ο τότε αναπληρωτής λοχίας Γιαννάκης Χριστοδούλου (που αφυπηρέτησε από την Αστυνομία το 2005 με τον βαθμό του αστυνόμου), ο οποίος δίνει τη δική του μαρτυρία για την κρίσιμη μάχη του προεδρικού. Λίγη ώρα κράτησε η αντίσταση της προεδρικής φρουράς απέναντι στα τεθωρακισμένα και τους καταδρομείς.

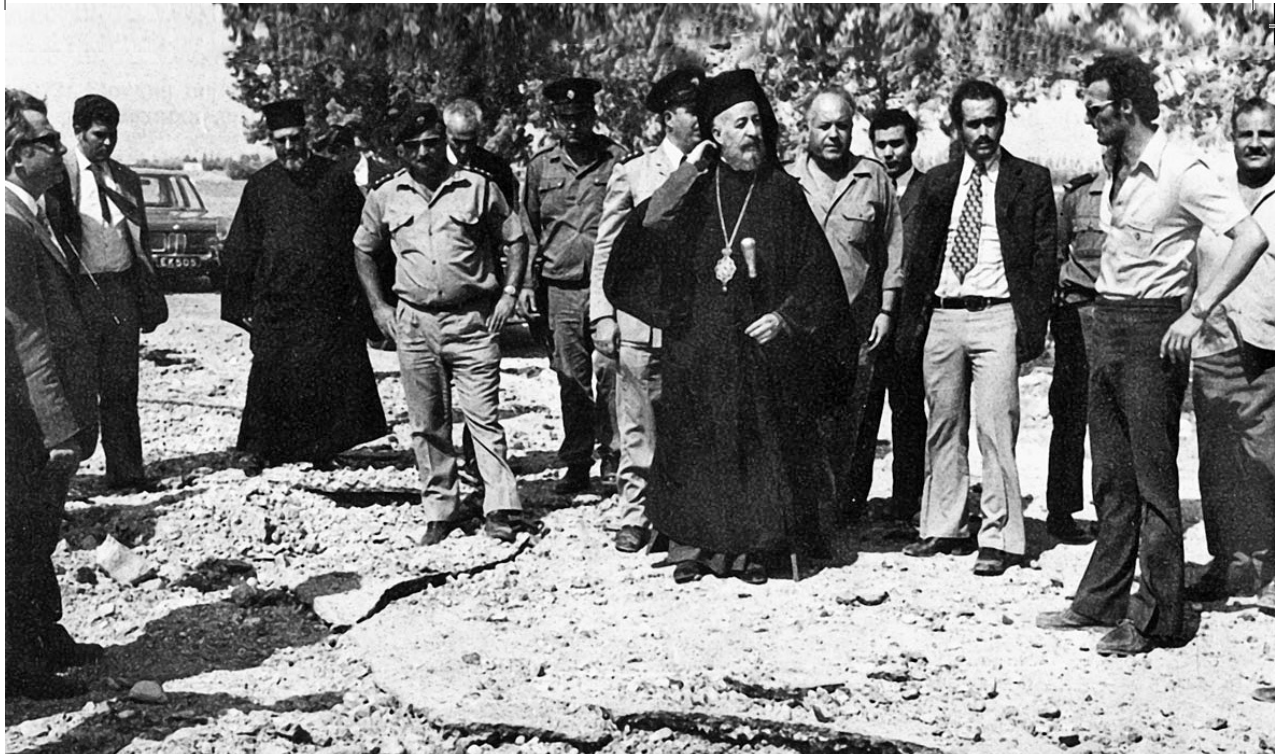
Ήταν όμως αρκετή για να διασωθεί ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος.

.....

Ο Γιαννάκης Χριστοδούλου εντάχθηκε στη δύναμη της Αστυνομίας το 1964 και, αφού υπηρέτησε για πέντε χρόνια σε διάφορους αστυνομικούς σταθμούς, το 1969 μετατέθηκε στην αστυνομική φρουρά της Αρχιεπισκοπής και του προεδρικού μεγάλου στη Λευκωσία.

Ένα από τα επεισόδια που θυμάται πιο έντονα από την προπραξικοπηματική περίοδο ήταν η απόπειρα κατά της ζωής του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου στον δρόμο προς τον Άγιο Σέργιο Αμμοχώστου την Κυριακή, 7 Οκτωβρίου 1973:

«Είχαμε πάει ήδη στην εκκλησία του Άη Σέργη πρωί-πρωί και περιμέναμε να έρθει ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος με τη συνοδεία του για να τελέσει τη θεία λειτουργία. Σε κάποια στιγμή ακούστηκε εκκωφαντική έκρηξη. Διερωτηθήκαμε τι συνέβηκε και ανησυχήσαμε για τη ζωή του Αρχιεπισκόπου. Μαζί με τον λοχία της προεδρικής φρουράς Χαράλαμπο Αργυρού (μετέπειτα βοηθό αρχηγό της Αστυνομίας) πήραμε τον δρόμο από όπου θα ερχόταν ο Αρχιεπίσκοπος. Στην είσοδο του χωριού, εκεί που τελειωναν οι δεντροστοιχίες αριστερά και δεξιά του δρόμου, είδαμε κρατήρα στο ασφάλτωμα. Στο σημείο εκείνο ο δρόμος ήταν υπερυψωμένος. Φαίνεται ότι τρύπησαν τον δρόμο από το πλευρό και τοποθέτησαν εκρηκτικές ύλες κάτω από την άσφαλτο. Ένωσαν τον εκρηκτικό μηχανισμό με καλώδιο, το οποίο εκτεινόταν περί τα 50 μ. μέσα στο χωράφι. Εκεί είχαν σκάψει λάκκο βάθους περίπου 1,5 μέτρου, που χωρούσε άτομο να καθίσει. Βρήκαμε επίσης μπαταρία αυτοκινήτου με διακόπτη, που είχε τα σημεία συν και πλην. Η περιοχή είχε ερευνηθεί, αλλά δεν εντοπίστηκε ο λάκκος, γιατί μόνο αν έφτανε κάποιος ακριβώς από πάνω του θα τον πρόσεχε. Μέσω ασυρμάτου δώσαμε τις πληροφορίες αυτές στους υπεύθυνους της συνοδείας του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου που βρισκόταν κοντά στο χωριό Στύλλοι, μερικά χιλιόμετρα πριν από εκείνο το σημείο. Ύστερα από λίγο έφτασε η προεδρική αυτοκινητοπομπή. Σταμάτησε και είδε τον κρατήρα ο Μακάριος. Μετά από λίγο προχώρησε προς τον Άη Σέργη και τέλεσε κανονικά τη λειτουργία στην εκκλησία. Από ό,τι έμαθα, είχαν συστήσει στον Μακάριο να αλλάξει δρομολόγιο, αλλά εκείνος δεν δέχτηκε».

*Κατέβηκε από το αυτοκίνητο ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος και είδε τον κρατήρα που άνοιξε στο οδόστρωμα η έκρηξη βόμβας στον δρόμο προς τον Άγιο Σέργιο.
Ακόμη μια απόπειρα δολοφονίας του είχε αποτύχει...*

Η σύλληψη του υπόπτου για την απόπειρα

Οι αστυνομικοί άρχισαν έρευνες στην περιοχή. Εντόπισαν κάποιο βοσκό μαζί με κάποιο νεαρό. Ρώτησαν τον βοσκό κατά πόσο γνώριζε τον νεαρό, όπως αναφέρει ο Γιαννάκης Χριστοδούλου: «Ο βοσκός είπε στους αστυνομικούς ότι του ήταν άγνωστος ο νεαρός. Έτσι συνελήφθη ο Κυριάκος Τσιακούρας από αστυνομικούς. Τον πήραν για ανάκριση και ομολόγησε, όπως έγραψαν τότε οι εφημερίδες».

Διατυπώθηκαν διάφορες εκδοχές για το γεγονός ότι ο εκρηκτικός μηχανισμός πυροδοτήθηκε πριν από την ώρα του: είτε ο δράστης είδε άλλα αυτοκίνητα και νόμισε ότι ήταν εκείνα με τον Μακάριο, είτε συγχύστηκε και πάτησε κατά λάθος τον διακόπτη, είτε μετάνιωσε την τελευταία στιγμή κ.λπ.».

Από τεθωρακισμένα έβαλλαν προς το προεδρικό

Ο αναπληρωτής λοχίας Γιαννάκης Χριστοδούλου ήταν υπεύθυνος αλλαγής στην αστυνομική φρουρά στο προεδρικό μέγαρο τον Ιούλιο του 1974. Υπήρχαν πέντε βάρδιες με 23-24 αστυνομικούς η κάθε μια, αλλά στην ουσία μόνο 16-17 βρισκόνταν στο προεδρικό για υπηρεσία. Τις νύχτες επιπρόσθετα υπήρχαν σκοπιές και περιπολίες περιμετρικά του χώ-

ρου. Η βάρδια του Γιαννάκη Χριστοδούλου ανέλαβε υπηρεσία στις 7:00 το πρωί της Δευτέρας, 15 Ιουλίου 1974. Άρχιζε μια κανονική εργάσιμη μέρα, όπως αφηγείται ο ίδιος:

«Ο Αρχιεπίσκοπος είχε έρθει από την προεδρική κατοικία του Τρόδου περιίπου στις 7:50 και άρχισε τις συναντήσεις του, ενώ εγώ βρισκόμουν στο γραφείο μου, δίπλα από το γραφείο του διοικητή της προεδρικής φρουράς, Νίκου Θρασυβούλου. Σε κάποια στιγμή πήρα μήνυμα μέσω ασυρμάτου από αστυνομικούς, που έφυγαν με δικό μας περιπολικό από το προεδρικό για υπηρεσιακή δουλειά στη Λευκωσία, ότι είδαν τέσσερα τεθωρακισμένα να μπαίνουν από την οδό Κατσώνη στη λεωφόρο Σεβέρη. Όπως μου είπαν, οι στρατιώτες έριχναν πυροβολισμούς στον αέρα και φώναζαν συνθήματα υπέρ της ΕΟΚΑ Β'. Το ανέφερα στον Νίκο Θρασυβούλου, ο οποίος μου είπε να βγάλουμε περίπολα έξω από το προεδρικό. Δεν ξέραμε ακόμη ότι γινόταν πραξικόπημα. Ύστερα από λίγο ακούστηκαν πυροβολισμοί. Έτρεξα έξω από το παράπηγμα που ήταν τα γραφεία μας και είδα δύο τεθωρακισμένα. Το ένα ήταν στον χώρο όπου βρίσκεται σήμερα το άγαλμα του Μακάριου και το άλλο λίγο πιο κάτω, όπου ήταν το ελικοδρόμιο για το ελικόπτερο, σήμερα είναι χώρος στάθμευσης. Τα τεθωρακισμένα είχαν ρίξει την πύλη, όπου υπήρχαν δύο αστυνομικοί της φρουράς, και προχώρησαν στον περίβολο μπροστά από την είσοδο. Έβαλλαν ακατάπαυστα με τα αντιαεροπορικά πολυβόλα τους και με τα πυροβόλα τους. Στα πυρά τους απαντούσαν δύο αστυνομικοί της φρουράς του υπουργού Δικαιοσύνης, Χρίστου Βάκη, ο οποίος είχε έρθει στο προεδρικό πρωί-πρωί για συνάντηση με τον Αρχιεπίσκοπο. Ήταν ο Λευτέρης Γιωργαλλίδης, από τον Κάμπο, ο οποίος πληγώθηκε, και ο Τάκης (Χρίστος) Πουλλής, από τη Λάπηθο. Βγήκαν έξω κι οι άλλοι αστυνομικοί και άρχισαν να βάλουν εναντίον των τεθωρακισμένων και των καταδρομέων της 32 ΜΚ που ήταν μαζί τους».

Ο καταδρομέας που αντιστάθηκε και σκοτώθηκε

Την τραγική περίπτωση του καταδρομέα Ματθαίου Ματθαίου αφηγείται ο Γιαννάκης Χριστοδούλου όπως την έζησε. Ο Ματθαίος Ματθαίου υπηρετούσε στην 32 ΜΚ, τμήμα της οποίας βρισκόταν στο προεδρικό μέγαρο για την απόδοση τιμών σε επίσημους ξένους επισκέπτες, κατά την επίδοση διαπιστευτηρίων από πρέσβεις κ.λπ.

«Όταν άρχισαν οι πυροβολισμοί, είπαμε στους καταδρομείς, που διέμεναν σε παράπηγμα δίπλα από το δικό μας, να μην ανακατωθούν στη μάχη

*Ήταν σφοδρή η επίθεση των πραξικοπηματιών στο προεδρικό μέγαρο.
Ο Γιαννάκης Χριστοδούλου θυμάται ότι τηλεφώνησε στο Εφεδρικό σώμα
για να ζητήσει βοήθεια, αλλά ο ταγματάρχης Παντελάκης Πανταζής
τού απάντησε ότι δέχονταν κι εκείνοι επίθεση στο στρατόπεδό τους.*

.....

και δεν θα είχαν τίποτε να φοβηθούν από εμάς. Ξέραμε ότι οι Ελλαδίτες αξιωματικοί επέλεγαν για τις καταδρομές ως επί το πλείστον στρατιώτες που κατάγονταν από οικογένειες αντιμακαριακών. Εξάλλου, είδαμε ότι στο προεδρικό έκαναν επίθεση μαζί με τα τεθωρακισμένα και καταδρομείς. Κάποιος καταδρομέας, ο Ματθαίος Ματθαίου, από το Σπαθαρικό, που ήταν στον θάλαμο, πήρε οπλοπολυβόλο μπρεν, το έστησε στο παράθυρο και έβαλλε εναντίον των επιτιθέμενων. Σκοτώθηκε όμως από τα πυρά των πραξικοπηματιών. Όπως μαθεύτηκε αργότερα, όταν οι πραξικοπηματίες κατέλαβαν το προεδρικό, φόρτωσαν τους σκοτωμένους σε φορτηγά και τους μετέφεραν για ταφή, χωρίς να ξεχωρίσουν ποιος ήταν ποιος. Σε εμάς ήταν γνωστό ότι ο Ματθαίος Ματθαίου είχε δώσει τη ζωή του για την αντίσταση στο πραξικόπημα, αλλά έμεινε θαμμένος μαζί με τους άλλους για τέσσερις δεκαετίες. Μόλις πρόσφατα ξεθάφτηκαν τα οστά του και έγινε κανονική κηδεία στον χώρο όπου είναι θαμμένοι άλλοι αντιστασιακοί στο κοιμητήριο Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στην Παλουριώτισσα».

Την τελευταία στιγμή πείστηκε ο Μακάριος να φύγει

Τα μέλη της προεδρικής φρουράς αντιλήφθηκαν τη σοβαρότητα της κατάστασης, αλλά υπέθεταν ότι γινόταν επίθεση στο προεδρικό από

χουντικούς για να σκοτώσουν τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, συνεχίζει την αφήγησή του ο Γιαννάκης Χριστοδούλου:

«Ο Νίκος Θρασυβούλου τότε μου είπε να ειδοποιήσω τον διοικητή του Εφεδρικού, Παντελάκη Πανταζή, για να μας στείλει βοήθεια. Έτρεξα στο παράπηγμα, σήκωσα το ακουστικό του τηλεφώνου που συνδεόταν απευθείας με το Εφεδρικό και μίλησα με τον ταγματάρχη Πανταζή. Εκείνος μου είπε “κρατήστε κι ερχόμαστε!”. Η μάχη συνεχιζόταν και κάποιος αστυνομικός κτύπησε με μπαζούκα το τεθωρακισμένο που βρισκόταν στον χώρο που είναι σήμερα το άγαλμα του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Επειδή όμως αργούσε να φανεί το Εφεδρικό, ο Θρασυβούλου μού είπε να πάω πάλι να τηλεφωνήσω στον ταγματάρχη Πανταζή. Πήγα στο παράπηγμα, πήρα τηλέφωνο και ο ταγματάρχης Πανταζής μού είπε: “Παιδί μου, βαλλόμαστε τζιαι εμείς δαμαί που ούλλες τες πλευρές”. Όταν μας το είπε αυτό ο Πανταζής, καταλάβαμε ότι ήταν πραξικόπημα. Τότε πήγαν στο γραφείο του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου ο Νίκος Θρασυβούλου, ο υπεύθυνος ασφαλείας του προεδρικού Ανδρέας Ποταμάρης και ο αδελφότεκνος του Αρχιεπισκόπου, Ανδρέας Νεοφύτου, που εργαζόταν στο προεδρικό. Με δυσκολία έπεισαν τον Μακάριο να φύγει. Σε κάποια στιγμή είδαμε τον Αρχιεπίσκοπο μαζί με τον Νίκο Θρασυβούλου, τον Ανδρέα Νεοφύτου και τον Ανδρέα Ποταμάρη να κατευθύνονται προς την κοίτη του ποταμού πίσω από το προεδρικό. Είχαμε προσέξει ότι δεν ακούγονταν πυροβολισμοί από εκείνη την κατεύθυνση. Πήγαμε προς τα εκεί για να καλύψουμε τη διαφυγή του Αρχιεπισκόπου και είδαμε τον λοχαγό του Εφεδρικού Τάκη Τσαγγάρη, που ερχόταν από το μετόχι της Μονής Κύκκου. Τον συναντήσαμε στο περιβόλι πίσω από το προεδρικό. Αυτός μας είπε ότι γινόταν πραξικόπημα, ότι συνάντησε τον Μακάριο που έφευγε και ότι του είπε πως ήμασταν έτοιμοι να πολεμήσουμε. Αν μέναμε στο προεδρικό, δεν θα μπορούσαμε να κάνουμε τίποτε, γιατί θα μας περικύκλωναν. “Να πάμε σε κατοικημένη περιοχή τζιαι ας κοπιάσουν...”, είπε ο λοχαγός Τσαγγάρης. Σε κατοικημένη περιοχή δεν μπορούν να κινηθούν τα τεθωρακισμένα. Θεωρήσαμε λοιπόν καλό να φύγουμε κι εμείς από το προεδρικό».

Πήραν τον δρόμο για τη μάχη στην εκκλησία Χρυσελεύσης

Οι περισσότεροι αστυνομικοί της προεδρικής φρουράς προχώρησαν προς το κέντρο του Στροβόλου από διαφορετικά δρομολόγια, ενώ μερικοί παρέμειναν στο προεδρικό. Άλλοι πήγαν από τον δρόμο της εκκλησίας της Παναγίας Χρυσελεύσης και άλλοι από τον δρόμο έξω από την Αστυνομική Σχολή (τη λεωφόρο Στροβόλου). Σημειώνει ο Γιαννάκης Χριστοδούλου:

«Ήμουν από τους τελευταίους που έφυγαν από το προεδρικό, προτού καεί από την πυρκαγιά που έβαλαν οι πραξικοπηματίες. Προχώρησα με άλλους αστυνομικούς της φρουράς προς το κέντρο “Αθήνα” κοντά στην Κληματαριά. Στον δρόμο συναντήσαμε και άλλους αστυνομικούς της Αστυνομικής Σχολής και του Εφεδρικού σώματος. Γίναμε καμιά εικοσαριά. Οι κάτοικοι της περιοχής μάς δέχτηκαν με αγάπη και μας φρόντισαν. Ακούσαμε από το ραδιόφωνο του ΡΙΚ ανακοίνωση των πραξικοπηματιών ότι ο Μακάριος ήταν νεκρός. Παγώσαμε και διερωτηθήκαμε αν τελικά σκοτώθηκε μετά που έφυγε από το προεδρικό. Το απόγευμα όμως ακούσαμε από τον ελεύθερο ραδιοσταθμό της Πάφου το διάγγελμα του Μακαρίου και χοροπηδούσαμε από τη χαρά μας. Ηχούσαν πυροβολισμοί και πληροφορηθήκαμε ότι ο λοχαγός Τάκης Τσαγγάρης με ορισμένους άνδρες του έδιναν μάχη κοντά στην εκκλησία της Παναγίας Χρυσελεύσης στον Στρόβολο. Ξεκινήσαμε δύο ομάδες αστυνομικών για να πάμε να τον βοηθήσουμε. Στη μια ομάδα επικεφαλής ήταν ο Σοφοκλής Ιωάννου και στην άλλη εγώ. Στο σημείο όμως που η κοίτη του ποταμού ανηφορίζει προς την εκκλησία είδαμε δύο τεθωρακισμένα. Είχαμε μόνο ατομικά όπλα, έτσι δεν μπορούσαμε να τα αντιμετωπίσουμε. Τότε επιστρέψαμε στο σπίτι που ήμασταν προηγούμενος. Στο μεταξύ είχε αρχίσει να νυχτώνει. Προβληματιζόμασταν τι να κάνουμε γιατί υποστηρικτές του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου έκαναν εκκλήσεις από το ραδιόφωνο να σταματήσει η αντίσταση και να παραδοθούμε για να μην υπάρξει μεγαλύτερη αιματοχυσία. Είπα στους αστυνομικούς που ήταν εκεί ότι φαινόταν πως το πραξικόπημα εδραιωνόταν και όσοι ήθελαν μπορούσαν να πάνε στα σπίτια τους. Έντεκα αστυνομικοί αποφάσισαν να μείνουν μαζί μου και πήγαμε σε παράγκα στον Στρόβολο για να διανυχτερεύσουμε».

Ξεκίνησαν για τον Μαχαιρά για να συνεχίσουν την αντίσταση

Την επόμενη μέρα το πρωί οι αστυνομικοί έφυγαν από την παράγκα και πήγαν σε υπό ανέγερση οικοδομή. Εκεί τους βρήκε ο Χαράλαμπος Κυπριανού (Χαμπής, όπως τον φώναζαν), που ήταν γκαρσόνι στο προεδρικό, αδελφός του αστυνομικού Βάσου Κυπριανού. Τους είπε ότι καταδρομείς έκαναν έρευνες στην περιοχή. Πιθανόν κάποιος τους είχε προδώσει. Ο Γιαννάκης Χριστοδούλου εξηγεί τι αποφάσισαν τότε:

«Ο Χαμπής μάς είπε ότι οι καταδρομείς ήταν σε κοντινό δρόμο. Μπορούσαμε να τους κτυπήσουμε, αλλά προτιμήσαμε να μην έρθουμε σε σύγκρουση μαζί τους. Δεν θα είχε κανένα νόημα να τους πυροβολήσουμε

και να σκοτωθούμε μεταξύ μας. Αποφασίσαμε να πάμε περπατώντας στον Λυθροδόντα, όπου είχαμε φίλους αστυνομικούς για να τους παρακαλέσουμε να μας βοηθήσουν να πάμε στην Ιερά Μονή Μαχαιρά».

Η πεζοπορία προς τον Λυθροδόντα ήταν κουραστική κατακαλόκαιρα. Κανείς τους δεν ήξερε τους δρόμους και χωρίς να το αντιληφθούν έφτασαν στις παρυφές του χωριού Κοτσιάτης, όπου κατοικούσαν Τουρκοκύπριοι και είχαν επανδρωμένα φυλάκια. Τουρκοκύπριος, τον οποίο συνάντησαν να επιβαίνει σε τρακτέρ μαζί με Τούρκο λοχαγό, ο οποίος δεν ήξερε ελληνικά, τους είπε: “Μάστρο μας Ντενκτάς είπε μεν νεκατωθούμεν, ούτε με το ένα πλευρά, ούτε με το άλλο”. Ο λοχαγός τούς ζήτησε να αφήσουν τα όπλα, αλλά οι αστυνομικοί αρνήθηκαν. Τελικά τους άφησαν να περάσουν.

Έκλεισαν τους αστυνομικούς στις Κεντρικές Φυλακές

Ενώ προχωρούσαν προς τον Αναλιόντα, τους συνέλαβαν πραξικοπηματίες ΕΟΚΑΒητατζήδες λίγο προτού νυχτώσει. Αφηγείται ο Γιαννάκης Χριστοδούλου:

«Μας έβαλαν σε φορτηγό και δεν ξέραμε πού μας έπαιρναν. Στον δρόμο σταματούσε το φορτηγό σε χωριά και ανέβαιναν διάφοροι που κοίταζαν μήπως ήταν ανάμεσά μας κανένας γνωστός τους που τον είχαν άχτι. Μας μετέφεραν στον αστυνομικό σταθμό Δευτεράς, όπου ήταν κι άλλοι 8-9 αστυνομικοί της προεδρικής φρουράς. Από εκεί μας έβαλαν πάλι σε φορτηγό και ξεκινήσαμε προς άγνωστη κατεύθυνση. Ανησυχίσαμε ότι μας έπαιρναν για εκτέλεση. Τελικά όμως μας μετέφεραν σε στρατόπεδο της Αεροπορίας, το οποίο βρισκόταν κοντά στις φάρμες του Σαμψών στην περιοχή Τσερίου. Το επόμενο πρωί μάς έβαλαν σε φορτηγό και μας οδήγησαν στη Λευκωσία στις Κεντρικές Φυλακές. Εκεί μας ερεύνησαν, πήραν ό,τι είχαμε πάνω μας, σταυρούς, βέρες, πορτοφόλια, χρήματα, ταυτότητες κ.λπ. (τα οποία ουδέποτε μάς έδωσαν πίσω), και μας έβαλαν ημίγυμνους να καθίσουμε οκλαδόν στην αυλή. Ύστερα μας κατένειμαν σε κελιά. Πολλούς αστυνομικούς οι πραξικοπηματίες τους κτυπούσαν με όπλα, βρίζοντάς τους. Αυτό συνεχίστηκε μέχρι το Σάββατο το πρωί γύρω στις 5:00, όταν άρχισαν να πέφτουν αλεξιπτωτιστές και να ακούγονται εκρήξεις. Φωνάζαμε να μας ανοίξουν, αλλά έφτασε περίπου η ώρα 8:30 για να μας αφήσουν να φύγουμε. Παρόλο που ανησυχούσα για την οικογένειά μου, δεν πήγα στο σπίτι μου, αλλά στον αστυνομικό σταθμό Αγίου Δομετίου για να καταταγώ. Εκεί ήθελαν να μου δώσουν κυνηγετικό όπλο. Δεν το πήρα και έφυγα. Πώς θα πήγαινα στον πόλεμο με το κυνηγετικό;».